

Unu

În zilele acelea era aproape imposibil să găsești un apartament ieftin în Manhattan, așa că am fost nevoit să mă mut în Brooklyn. Era anul 1947, și printre caracteristicile plăcute ale verii aceleia, de care-mi amintesc foarte viu, era și vremea, însorită și blândă, aromind a flori, dându-ți aproape senzația că scurgerea zilelor fusese întreruptă ca să poată fi instaurată primăvara veșnică. Pentru acest lucru eram recunoscător, chiar dacă în alte privințe n-aveam de ce să fiu – căci tinerețea mea, simțeam eu, ajunsese la pragul de jos. La douăzeci și doi de ani, luptându-mă să devin scriitor de-un fel sau altul, constatam că ardoarea creatoare care la optsprezece ani mă consumase aproape în întregime cu splendida, neobosita ei pară, se micșorase până la dimensiunile unei flăcărui de veghe, abia pâlپând, nereușind să dea naștere decât unei aprinderi de circumstanță în pieptul meu sau în vreo altă zonă unde adăpostisem, cândva, cele mai nesățioase aspirații. Nu că n-aș mai fi avut dorința de a scrie; tânjeam și acum, cu patimă, să dau viață romanului ținut atâta vreme captiv în minte. Doar că, după ce așternusem pe hârtie primele paragrafe izbutite, nu mai eram în stare să nasc altele, adică, parafrazând cuvintele lui Gertrude Stein despre un scriitor de mai mică importanță al Generației Pierdute: siropul îl aveam, dar nu voia să curgă. Colac peste pupăză, îmi pierdusem slujba, aveam foarte puțini bani și mă exilasem singur în Flatbush – devenind, aidoma altor compatrioți, încă un sudist jigărit și însingurat, rătăcit în împărăția Evreilor.

Spuneți-mi Stingo – în zilele cu pricina, dacă-mi adresa vreodată cineva vreun cuvânt, de porecla asta se folosea. Numele mi se trage de pe vremea școlii gimnaziale, pe care o urmasem mai spre Sud, în Virginia, statul meu de baștină. Școala aia era o instituție plăcută, pe mâna căreia fusesem

dat la paisprezece ani de un tată dezorientat, care, după moartea mamei, o scosese greu la capăt cu mine. Printre calitățile mele mai puțin plăcute se număra, pare-se, lipsa de atenție față de igiena personală, ceea ce-mi atrăsese prompt denumirea de Stinky¹. Dar anii au trecut. Efectul abraziv al timpului, lucrând mână în mână cu schimbarea obiceiurilor mele (de rușine, îmi făcusem o adevărată obsesie din a fi curat), a șlefuit treptat duritatea silabelor abrupte ale numelui, netezindu-l în mai atractivul, sau mai puțin insuportabilul, fără îndoială mai sportivul, Stingo. Cândva, după ce am împlinit treizeci de ani, m-am despărțit în chip misterios de porecla mea, numele Stingo evaporându-se pur și simplu, ca o stafie lividă din viața mea, pierdere care, de altfel, m-a lăsat absolut indiferent. Dar în zilele despre care mă străduiesc să scriu eram încă Stingo. Cu toate acestea, de vă va părea ciudat că numele lipsește din partea de început a povestirii, vă puteți hazarda să conchideți că descriu o perioadă morbidă și solitară din viață, când, ca și pe eremitul cu mințile rătăcite din peștera de pe munte, foarte rar se întâmpla să mă strige cineva pe nume.

Eram foarte bucuros că mă dăduseră afară din slujbă – prima și unica experiență de salariat, cu excepția armatei, din viața mea –, deși pierderea serviciului îmi periclita cât se poate de serios solvabilitatea, oricum modestă. Mai apoi, socotesc un factor constructiv lecția pe care mi-am însușit-o foarte devreme în viață, că nu mă voi adapta niciodată și niciunde la viața de funcționar. De fapt, gândindu-mă cât de mult îmi dorisem la început să obțin slujba, am fost mai degrabă surprins de ușurarea, ba pot spune chiar voioșia, cu care, după numai cinci luni, am acceptat destituirea. Slujbele erau greu de găsit în 1947, mai cu seamă în industria cărții, dar printr-un extraordinar noroc reușisem să mă angajez la una dintre editurile cele mai mari, fiind uns „redactor stagiar“, un eufemism pentru lector de manuscrise. Faptul că – în zilele acelea întunecate, când dolarul era o posesiune mult mai valoroasă decât astăzi – pâinea și cuțitul le ținea patronul poate fi văzut din condițiile mizerabile de salarizare: patruzeci

¹ Puturosul (engl.).

de dolari pe săptămână. Dacă scădeai impozitele, anemicul cec albastru pus pe biroul meu în fiecare vineri de femeia mică și cocoșată care se ocupa de statul de plată reprezenta o remunerație ce abia depășea nouăzeci de cenți pe oră. Dar nu fusesem cătuși de puțin îngrozit de faptul că acest salariu de *coolie*¹ era plătit de una dintre cele mai puternice și bogate edituri din lume; tânăr și energic, m-am apucat de treabă – cel puțin la începutul începutului – cu simțământul unor înalte realizări; în plus, ca o compensație, munca îmi sugera și un fel de aureolă magică: prânzul la „21”², cina cu John O’Hara, întâlniri cu scriitoare echilibrate și scriitor de inteligente, dar cu gândul numai la plăcerile cărnii, topindu-se în fața discernământului meu de redactor și așa mai departe.

În curând deveni evident că nimic din toate astea nu se va întâmpla. În primul rând, deși editura – care prosperase în special tipărind manuale industriale și școlare, precum și câteva duzini de reviste tehnice în domenii dintre cele mai variate și mai obscure, cum ar fi creșterea porcilor și cosmetica morților sau extrudarea maselor plastice – tipărea, ca produs secundar, romane și cărți nebeletristice, având deci nevoie de truda unui tânăr estet ca mine, lista autorilor publicați de ea nu era de natură să atragă atenția cuiva preocupat serios de literatură. De exemplu, când am sosit eu acolo, autorii cei mai proeminenți cu care se lăuda erau un amiral de flotă în retragere, de pe vremea celui de-al Doilea Război Mondial, și un fost provocator comunist, ros de molii cât încape, a cărui *mea culpa*, scrisă cu negri, făcea figură bunicică pe lista bestsellerurilor. Nici vorbă nu putea fi de vreun autor de statura lui O’Hara (deși aveam idoli literari mult mai iluștri, O’Hara reprezenta pentru mine tipul de scriitor cu care un tânăr redactor s-ar fi putut îmbăta odată turtă). Pe lângă asta, exista aspectul deprimant al tipului de muncă la care fusesem repartizat. Pe vremea aceea, McGraw-Hill & Company (firma care mă angajase) n-avea nici cea mai mică strălucire literară; furnizase atâta vreme

¹ Zilier plătit ieftin în Orient (engl.).

² Celebru restaurant new-york-ez.

greoaiele ei tratate de tehnologie, încât micuța secție de carte comercială unde trudeam eu, și care aspira la distincția lui Scribner's sau Knopf, era considerată în breaslă un fel de glumă bună. Era, întrucâtva, ca și cum o uriașă organizație de traficanți, ca Montgomery Ward sau Masters, ar fi avut obrazul să înființeze un salon intim în care să vândă blănuri de nurcă și șinșilă, în vreme ce toată breasla știa că-s piei de castor japonez vopsit.

Așadar, în capacitatea mea de cel mai umil salahor din ierarhia firmei, nu numai că mi se refuza lectura oricărui manuscris mai acătării, dar eram silit să-mi sap drumul spre lumină prin munți de literatură beletristică și nebeletristică de cea mai proastă calitate – teancuri de coli Hammermill Bond, pătate de cafea și cu urechi de măgar, a căror înfățișare ponosită, răscolită, proclama pe loc teribila disperare a autorului (sau agentului) și calitatea lui McGraw-Hill de editură la care apelezi doar dacă n-ai încotro. La vârsta mea însă, cu capul plin de cursul de literatură engleză – ceea ce mă făcea la fel de exigent ca și Matthew Arnold în insistența ca pagina scrisă să exprime numai seriozitatea cea mai înaltă și adevărul cel mai pur –, tratam aceste odrasle părăsite ale dorinței singuratice și fragile a o mie de oameni necunoscuți cu ura abstractă, magisterială, a unei maimuțe care-și smulge păduchii din blană. Eram inflexibil, tăios, lipsit de remușcări, insuportabil. Sus, în cubul meu de sticlă de la etajul douăzeci al clădirii McGraw-Hill – un turn verde, impresionant din punct de vedere arhitectonic, dar enervant pentru spirit, de pe West Forty-second Street –, îmi împărțeam în mod egal disprețul, pe care-l putea nutri numai unul care tocmai terminase de citit *Șapte tipuri de ambiguitate*¹, între acele triste revărsări creatoare îngrămădite una peste alta pe masa mea de lucru, toate gemând de speranță și de sintaxă șchioapă. Sarcina mea era să redactez un referat suficient de amănunțit despre fiecare manuscris primit, oricât de proastă ar fi fost cartea. La început, vedeam în asta un mod de a mă amuza și mă bucuram cât se poate de sincer de posibilitatea de a-mi revărsa căinoșenia și resentimentul asupra

¹ Cunoscut studiu de William Empson.

respectivelor manuscrise. După o vreme însă, mediocritatea lor neîntreruptă își pierduse farmecul, iar eu mă săturasem până-n gât de monotonia slujbei, istovit fiind și de fumatul țigară de la țigară, de priveliștea Manhattan-ului înfășurat în smog și de redactarea unor referate nemiloase, ca următorul, salvat intact din vremurile acelea seci și deprimante. Citez cuvânt cu cuvânt, fără a mai șlefui:

Iarba crește înaltă de Edmonia Kraus Biersticker.
Proză beletristică.

Iubire și moarte între dunele de nisip și mlaștinile cu merișor din sudul statului New Jersey. Tânărul protagonist, Willard Strathaway, moștenitorul unei uriașe averi provenite din conservarea afinelor, absolvent recent al Universității Princeton, se îndrăgostește nebunește de Ramona Blaine, fiica lui Ezra Blaine, vechi militant de stânga și liderul unei greve a culegătorilor de afine. Intriga e isteată și complexă, concentrându-se în special asupra unei presupuse conspirații urzite de Brandon Strathaway – tatăl exploatator al lui Willard – pentru a se descotorosi de bătrânul Ezra, al cărui cadavru, oribil mutilat, este, într-adevăr, descoperit într-o bună dimineață în măruntaiele unei combine de cules afine. Aceasta duce la un schimb aproape fatal de învinuiri între Willard – descris ca având „o minunată înclinare princetoniană a capului“, pe lângă o „considerabilă grație felină“ – și orfana Ramona, cu „zvelta ei suplețe, abia reușind să ascundă unda bogată de voluptate ce mocnea în ea“. Cu desăvârșire consternat chiar acum când scriu, nu pot spune decât că acesta-i probabil cel mai prost roman caligrafiat cândva de vreo femeie ori bestie. A se respinge cu cea mai mare viteză.

O, ce tânăr deștept și înfumurat mai eram! Cum îmi mai lingeam buzele și chicoteam, eviscerând acești mieluși neajutorați, subdezvoltați, subliterari! Nu-mi era frică nici să le dau din când în când celor de la McGraw-Hill un ghiont în coaste pentru înclinația spre publicarea unor cărți

„amuzante“, bune de aruncat la gunoi, din care se puteau reproduce extrase, în schimbul unui substanțial avans, în reviste ca *Reader's Digest* (se prea poate însă ca renghiurile astea să fi contribuit la prăbușirea mea).

Femeiușca instalatorului de Andrey Wainwright Smilie.
Proză nebeletristică.

Singurul lucru bun în cartea aceasta este titlul, destul de atractiv și vulgar pentru a se potrivi cu politica editorială de la McGraw-Hill. Autoarea e o femeie în carne și oase, căsătorită – cum indică galeș titlul – cu un instalator din suburbiile localității Worcester, Massachusetts. Total lipsite de haz, deși caută să provoace râsul pe fiecare pagină, aceste reverii de analfabet încearcă să romanteze o existență probabil cutremurătoare, autoarea punând semnul egalității între vicisitudinile vieții ei domestice și cele din viața unui neurochirurg. Aido-ma unui medic, arată ea, instalatorul e solicitat ziua și noaptea; munca sa, ca și a unui medic, este extrem de complicată și implică posibilitatea contaminării cu microbi; ambii se întorc deseori acasă mirosind destul de urât. Titlurile capitolelor demonstrează cel mai bine calitatea umorului, prea slabă pentru a putea fi numit cu justețe măcar scatologic: „Rub-a Dub-a Dub, blonda dintr-un tub“, „Scurgerea de nervi“ (*Scurgerea, înțelegeți?*), „Vremuri în șuvoi“, „Studiu în căcăniu“ etc. Manuscrisul era deosebit de lipicios și șifonat la sosire, întrucât fusese mai întâi expedit, după cum ne anunță autoarea, la Harper, Simon & Schuster, Knopf, Random House, Morrow, Hoit, Messner, William Sloane, Rinehart și la încă opt edituri. În aceeași scrisoare, autoarea își mărturisește disperarea în legătură cu acest ms., în jurul căruia se învâрте toată viața ei, și (nu glumesc) adaugă o amenințare voalată de sinucidere. Să mă păzească Dumnezeu de a fi răspunzător de moartea cuiva, dar e absolut imperativ ca această carte să nu apară. *A se respinge! (De ce trebuie să citesc eu rahaturi de-astea?)*

N-aș fi putut face niciodată remarci de felul ultimei, nici aluzii atât de golănești la editura McGraw-Hill, dacă redactorul-șef de secție situat ierarhic deasupra mea, care-mi citea toate referatele, nu mi-ar fi împărtășit dezamăgirea față de patronul nostru și față de tot ce reprezenta acel imperiu vast, dar lipsit de suflet, unde munceam. Omul acesta, un irlandez cu ochii adormiți, inteligent, învins, dar de fapt mereu în toane bune, pe nume Farrell, lucrase ani întregi la unele publicații ale editurii McGraw-Hill, cum ar fi *Foam Rubber Monthly*, *World of Prosthetics*, *Pesticide News*, *American Strip Miner*¹, până când, la vârsta de vreo cincizeci și cinci de ani, a fost scos la păscut pe terenurile mai calme, mai puțin industrial-haotice, ale secției de carte comercială, unde-și petrecea orele de muncă sugând o pipă, citind din Yeats și Gerard Manley Hopkins, răsfoind cu o privire îngăduitoare referatele mele și – bănuiesc – așteptând cu aviditate anii de pensie, pe care intenționa să-i petreacă la Ozone Park. Departe de a-l indigna, zeflemelile mele la adresa celor de la McGraw-Hill îl amuzau de obicei, ca și tonul general al redactării. Farrell devenise cu mult timp în urmă victima apatiei lipsite de ambiție, adormitoare ca un zumzet, la care, ca într-un stup mamut, compania își reducea până la urmă angajații, până și pe cei mai zeloși; știind că existau șanse mai mici decât una la mie să dau peste un manuscris publicabil, își spunea, presupun, că nimeni nu avea nimic de suferit dacă mă distram și eu puțin.

Încă și acum, am o prețuire deosebită pentru unul din referatele mele mai lungi (dacă nu cel mai lung) de atunci, probabil unicul, din câte am scris, care conține ceva asemănător cu compasiunea:

Harald Haarfager, o Saga de Gundar Firkin. Poezie.
Gundar Firkin nu e un pseudonim, ci un nume adevărat. Numele multor scriitori netalentați sună ciudat sau contrafăcut, până când descoperi că sunt, de fapt, reale. Să aibă asta vreo semnificație? Manuscrisul *Harald Haarfager, o Saga* n-a sosit nici prin poștă, nesolicitat,

¹ *Revista lunară a cauciucului spongios, Lumea proteticii, Știri despre pesticide, Mineritul de suprafață american* (engl.).

nici trimis de vreun agent literar, ci mi-a fost înmânat de însuși autorul. Firkin a intrat în anticameră acum circa o săptămână, cărând o cutie în care se afla manuscrisul și două valize. Domnișoara Meyers l-a informat că trebuie să discute cu un redactor. Un tip de vreo șaizeci de ani, aș spune, oleacă încovoiat de spate, dar voinic, mijlociu de statură; o față brăzdată de riduri, ca a unuia care-și trăiește viața în aer liber, în bătaia vântului, cu sprâncene cărunte, stufoase, o gură blândă și cea mai îmbătrânită, tristă, nostalgică pereche de ochi văzută de mine vreodată. Purta o șapcă de fermier, din piele neagră, din cele cu clape prinse în creștet, care pot fi lăsate peste urechi, și o jachetă groasă, cu guler împletit, de lână. Avea mâini uriașe, cu articulațiile degetelor mari, aspre și roșii. Îi curgea puțin nasul. A declarat că dorește să lase un ms. Părea destul de obosit, iar când l-am întrebat de unde vine, mi-a răspuns că sosise la New York chiar *în ceasul acela*, după o călătorie *cu autobuzul* de trei zile și patru nopți, dintr-un loc numit Turtle Lake¹, North Dakota. Venise doar ca să predea ms-ul?, l-am întrebat, la care el a răspuns: Da.

Pe urmă mi-a oferit, de bunăvoie, informația că McGraw-Hill era prima editură cătreia i se adresa. Ceea ce m-a cam mirat, întrucât firma noastră nu constituie decât rareori o primă alegere, chiar și pentru autorii prost informați, de teapa lui Gundar Firkin. Când m-am interesat cum se făcea de ajunsese la această opțiune extraordinară, mi-a răspuns că fusese, de fapt, o chestiune de noroc. Nu avusese intenția s-o pună pe McGraw-Hill prima pe listă. Mi-a spus că atunci când autobuzul lui făcuse un popas de câteva ore la Minneapolis, se repezise până la compania de telefoane, unde aflase că se găseau exemplare din *Paginile Galbene ale Manhattan-ului*. Nedorind să comită un act de vandalism, ca ruperea unei foi, a petrecut cam o oră copiind cu creionul numerele și adresele zecilor de edituri cu sediul în New York City. Plănuise, la început, să

¹ Lacul Broaștei Țestoase (engl.).

înceapă în ordine alfabetică, mi se pare că de la Appleton, și să continue până la sfârșitul listei, la Ziff-Davis. Dar când, chiar în după-amiaza aceea, după călătorie, ieșise din stația de autobuz Port Authority, la numai o stradă depărtare de aici, ridicase ochii și văzuse, profilat pe cer, monolitul de smarald al bătrânului McGraw, cu firma ce te intimidează: McGRAW-HILL. Așa că urcase direct la mine.

Bietul bătrânel părea atât de istovit și buimăcit – mi-a mărturisit mai târziu că nu mai fusese niciodată la est de Minneapolis –, încât, am hotărât că măcar atâta pot face pentru el: să-l duc jos, la autoservire, la o cafea. Cât timp am stat la masă, mi-a depănat povestea vieții lui. Era fiul unor imigranți norvegieni – numele inițial fusese „Firking“, dar g-ul final căzuse, nu se știe cum – și-și petrecuse toată viața cultivând grâu lângă orașelul ăsta, Turtle Lake. Acum două decenii, când avea aproximativ patruzeci de ani, o companie minieră descoperise în subsolul proprietății sale uriașe zăcăminte de cărbune și, deși nu trecuseră la exploatare, negociaseră o concesiune pe termen lung a terenurilor, care rezolva practic orice problemă financiară ce se mai putea ivi pe tot parcursul vieții sale. Era burlac și mult prea înrăit în năravurile lui ca să abandoneze agricultura, dar de-acum încolo se putea bucura de răgazul necesar pentru a se dedica unui proiect îndrăgit dintotdeauna. Putea, adică, să înceapă să scrie un poem epic despre viața unuia dintre strămoșii săi norvegieni, Harald Haarfager, un conte din secolul al XI-lea, sau prinț, sau cam așa ceva. Se înțelege de la sine că inima mi s-a făcut cât un purice și, în aceeași clipă, mi s-a frânt la aflarea acestei vești proaste. Am rămas însă pe loc, cu o mutră prefăcut impasibilă, în timp ce el nu contenea să bată ușor cu palma în cutia ce conținea manuscrisul, spunând: „Da, dom’le. Douăzeci de ani de muncă. Aici e tot. Uite-aici.“

Pe urmă, dispoziția mi s-a schimbat brusc. În ciuda înfățișării lui de țărânoi, era inteligent și *foarte* clar în exprimare. Părea, de asemenea, destul de citit – mai

ales în mitologia nordică –, deși romancierii lui favoriți erau oameni ca Sigrid Undset, Knut Hamsun și tipii ăia din Midwest, Hamlin Garland și Willa Cather, care spun lucrurile pe nume. Cu toate astea, ce-ar fi fost dacă descopeream un fel de geniu neșlefuit? La urma urmei, chiar și un mare poet ca Walt Whitman a dat la debut impresia unui excentric nepriceput care încerca să-și impună pretutindeni scrierile stângace. În orice caz, după o discuție lungă (începusem să-i spun Gundar), m-am declarat dispus să-i citesc opera, deși a trebuit să-l previn că McGraw-Hill nu este cine știe ce „puternică“ în domeniul poeziei – și am urcat cu ascensorul înapoi în biroul meu de la etaj. În momentul acela s-a petrecut un lucru îngrozitor. În timp ce-mi luam rămas-bun, asigurându-l că-i înțeleg nerăbdarea de a primi un răspuns după douăzeci de ani de muncă și că-mi voi da toată silința să-i citesc atent manuscrisul și să-i comunic verdictul peste câteva zile, am observat că se pregătește să plece numai cu una din cele două valize. Când i-am atras atenția, a zâmbit, și-a întors spre mine ochii gravi, nostalgici, chinuiți, de locuitor al hinterlandului, și mi-a spus: „O, credeam că v-ați dat seama – în cealaltă valiză se află restul sagăi mele.“

Sunt cât se poate de serios: trebuie să fie cea mai lungă operă literară așternută vreodată pe hârtie de o mână omenească. Am cărat-o până la oficiul poștal și l-am rugat pe băiatul de acolo s-o cântărească: aproape 16 kilograme, șapte cutii de coli Hammermill Bond, a câte 2,285 kilograme fiecare, în total 3 850 de pagini dactilografiate. Saga însăși e scrisă într-un soi de engleză – ai crede că a compus-o Dryden, cu intenția de a-și bate joc de Spencer, parodiindu-l –, dacă n-ai cunoaște îngrozitorul adevăr: toate zilele și nopțile câte intră în douăzeci de ani, în friguroasa stepă a Dakotei, visase la antica Norvegie, scârțâind pe hârtie, în timp ce afară urla vântul dinspre Saskatchewan, culcând grâul la pământ:

*„O tu, căpetenie, HARALD cumplită durere trăiești!
Au unde-s cununile-mpletite de ea pentru tine?!“*

Alegerea Sofiei

Iată-l pe bătrânul celibatar începând strofa 4 000, în vreme ce ventilatorul electric agită înăbușitoarea căldură a preriei:

*„Acum nu cântați, voi trolli, Nibelungi, nu mai intonați
Imnuri întru lauda ei, de HARALD izvodite.
Ci vechile ode în cântec de jale le preschimbați.
O, crunt Univers!
E timpul să mori; ba nu, s-a scurs momentul demult
Preajalnice vers!“*

Îmi tremură buzele, mi se înceteșează vederea, nu mai pot continua. Gundar Firkin se află la Hotel Algonquin (unde a luat o cameră la neomenoasa mea sugestie), așteptând un telefon pe care sunt prea laș ca să i-l dau. Decizia, cu toată părerea de rău, chiar cu un fel de strângere de inimă, e să respingem.

E posibil ca ștacheta mea să fi fost prea ridicată sau ca volumele să fi fost îngrozitoare, calitativ vorbind; în tot cazul, nu-mi amintesc să fi recomandat pentru publicare nici măcar una din lucrările citite vreme de cinci luni, cât am muncit la McGraw-Hill. Dar, fără îndoială, nu-i lipsit de ironie faptul că singura carte respinsă de mine care – din câte am eu cunoștință – și-a găsit după aceea un editor a fost o lucrare ce n-a rămas necunoscută, nici necitită. De atunci încolo am încercat nu o dată să-mi imaginez reacția avută de Farrell sau de alții și mai sus-puși în momentul când a apărut cartea respectivă, cu sigla unei edituri din Chicago, la un an și mai bine după ce-mi părăsisem oprimentul teanc de manuscrise de la McGraw-Hill. Fără îndoială că referatul meu se înregistrase în memoria unuia sau altuia din eșalonul superior, și tot atât de sigur acel vulpoi bătrân se va fi dus ață la arhivă și Dumnezeu știe cu ce sentimente amestecate de consternare și pagubă ireparabilă va fi recitat refuzul meu rece, cu încrezutele, mărginitele și dezastruoasele lui cadențe:

...așa că e, într-adevăr, o ușurare, întrucâtva, să descoperi, după atâtea luni amare, un manuscris în proză

compus într-un stil ce nu-ți provoacă febră, dureri de cap sau senzație de vomă; din acest punct de vedere, lucrarea e demnă de toată lauda. Premisa unor oameni purtați în derivă pe o plută are un coeficient de atracțiozitate. În cea mai mare parte însă, e vorba despre un lung, solemn și plicticos periplu pe Oceanul Pacific, căruia i-ar sta mai bine, cred, publicat într-o formă prescurtată într-un jurnal ca *National Geographic*. Poate că l-ar cumpăra o editură universitară; în mod sigur nu-i pentru noi.

Iată ce tratament aplicasem aceluia clasic al aventurii moderne, *Kon-Tiki*¹! Câteva luni mai târziu, văzând cum rămâne cartea pe lista bestsellerurilor săptămână după săptămână – lucru greu de crezut –, am reușit să dau o explicație rațională orbirii mele, spunându-mi că dacă McGraw-Hill mi-ar fi plătit mai mult de nouăzeci de cenți pe oră, aș fi fost – cine știe! – mai sensibil la nexus-ul dintre cărțile bune și maculatura scrisă pentru câștig murdar.

Pe vremea aceea locuința mea era o cămăruță înghesuită, de 2,5 m pe 4,5 m, într-o clădire de pe West Eleventh Street, în Village², numită University Residence Club. Mă momise spre locul acela, la sosirea mea la New York, nu doar numele – de o rezonanță care sugera o camaraderie de tip Ivy League³, mese de club acoperite cu postav verde și presărate cu exemplare din *The New Republic* și *The Partisan Review* și valeți în vârstă, cu frac, agitându-se cu mesaje și îndeplinindu-ți cea mai mică dorință –, ci mai ales chiria modestă: zece dolari pe săptămână. Povestea cu Ivy League n-a fost, firește, decât o iluzie de nătăfleț. University Residence Club nu se ridica decât cu puțin deasupra unui mizerabil azil de noapte, deosebindu-se de condițiile de cazare din Bowery⁴ în măsura în care asigura o oarecare existență privată, sub forma unei

¹ Celebră carte scrisă de exploratorul norvegian Thor Heyerdahl.

² Greenwich Village, cartierul „artistic“ al New York-ului.

³ Nume dat vechilor universități americane (Liga iederii).

⁴ Stradă și cartier celebre pentru hotelurile și localurile ieftine.

uși încuiate. Toate celelalte, inclusiv tariful, se deosebeau numai printr-o foarte delicată nuanță de condițiile specifice unui cămin pentru vagabonzi. Paradoxal, situarea era imbatabilă, aproape șic. De la unicul geam, încrustat cu murdărie, al camerei mele dosnice, de la etajul trei, puteam contempla, jos, minunata grădină a unei case de pe West Twelfth Street, și din când în când îi zăream pe cei pe care-i presupuneam a fi proprietarii grădinii, un bărbat încă tânăr, îmbrăcat în tweed, catalogat în închipuirea mea drept o stea în ascensiune de la *The New Yorker* sau *Harper's*¹, și soția sa blondă, vioaie și uimitor de bine proporționată, care valsa prin grădină în pantaloni largi sau în costum de baie, hârjonnindu-se uneori cu un ogar afgan ridicol, super-dichisit, sau zăcea tolănită într-un hamac Abercrombie & Fitch, unde o posedam până la epuizare, cu săgeți de dorință, țepene, tăcute, încete și precise.

Căci sexul, mai bine zis absența lui, și această splendidă, insolentă grădiniță – împreună cu locuitorii ei – păreau a se uni simbolic pentru a face și mai insuportabilă atmosfera decadentă de la University Residence Club și pentru a-mi agrava sărăcia și starea de singurătate, de paria al societății. Locatarii, absolut toți bărbați, majoritatea de vârstă mijlocie sau și mai bătrâni, vagabonzi din Village și ratați al căror următor pas descendent avea să fie spre mahalaua cerșetorilor, răspândeau un miros acru de vin și disperare când mă încrucișam cu ei pe coridoarele înguste, cu zugrăveala coșcovită. Nu exista nici măcar vreun portar bătrân și ramolit; doar o serie de funcționari reptilieni, fiecare de culoarea verde-gri a creaturilor lipsite de lumina soarelui, stăteau de pază în holul unde un mic bec electric pulsa abia vizibil deasupra capului; tot ei manevrau unicul ascensor ce pârâia din toate încheieturile, tușeau mereu și se scărpinau în plină nefericire hemoroidală în timpul interminabilei ascensiuni până la etajul trei și la celula mea, unde, în primăvara aceea, mă întemnițam noapte după noapte, ca un anahoret pe jumătate nebun. La asta mă sileam împrejurările, nu numai fiindcă n-aveam bani de risipit pe distracții, ci și pentru că,

¹ Cunoscute reviste elegante, social-literare, care apar la New York.

nou-venit în metropolă, nu atât timid cât mai ales rezervat din mândrie, îmi lipseau atât ocaziile, cât și inițiativa de a-mi face prieteni. Pentru prima oară în existența mea, din care petrecusem ani întregi complăcându-mă într-un stupid spirit de turmă, descopeream durerea singurătății nedorite. Ca un răufăcător recalcitrant, brusc azvârlit la arest sever, mă surprindeam consumându-mi grăsimile încă nearse ale unor resurse interne pe care abia de știam că le posed. Într-un amurg de mai, la University Residence Club, privind cum cel mai uriaș gândac de bucătărie văzut vreodată se plimbă pe exemplarul meu din *Ediția completă a poeziei și prozei lui John Donne*, am întâlnit dintr-odată chipul singurătății și am hotărât că era o față cu adevărat hidoasă și neiertătoare.

Așadar, în lunile acelea programul meu de seară era cam monoton. Ieșind la ora cinci din clădirea McGraw-Hill, luam metroul de pe Eighth Avenue până la Village Square (cinci cenți), unde, debarcând, mă îndreptam direct spre prăvălioara din colț și-mi cumpăram cele trei cutii de bere Rheingold pe care mi le permitea severa-mi conștiință, mereu obsedată de buget. De aici mergeam așă la odăița mea, unde mă întindeam pe somiera gloduroasă, cu cearșafurile mirosind a Clorox, călcate până la transparență, și citeam până când ultima bere se încălzea – cam o oră și jumătate. Din fericire, mă mai aflam încă la vârsta când lectura e o pasiune, constituind, din această cauză, cu excepția unei căsătorii fericite, starea cea mai bună prin care te poți feri de solitudinea absolută. Fără lectură, n-aș fi putut înfrunta toate serile acelea interminabile. Eram însă un cititor ce uita ușor de sine, în plus nemaîntâlnit de eclectic, cu o dragoste pentru cuvântul scris – aproape orice cuvânt scris – atât de agresivă, încât se înrudea strâns cu erotismul. Spun asta în cel mai propriu sens al cuvântului, și dacă nu mi-aș fi comparat însemnările cu alți câțiva care-au recunoscut că, în tinerețea lor, aveau comună cu mine această sensibilitate neobișnuită, știu că aș risca acum să provoc dispreț și neîncredere afirmând că-mi amintesc de o vreme când perspectiva de a petrece o jumătate de oră cu *Lista abonaților*

la serviciul telefonic îmi producea o ușoară, dar destul de evidentă, erecție.

În orice caz, citeam – *Sub vulcan*¹ era doar una dintre cărțile care mă acaparaseră în perioada aceea – și la ora opt sau nouă ieșeam să iau cina. Ce festinuri! Cât de viu simt și acum în cerul gurii gustul de seu al cotletelor Salisbury de la Bickford's sau al omletei *western* de la Riker's, în care, într-o seară, gata-gata să leșin, am găsit o pană verzuie, aproape imaterială, și un cioculeț embrionic. Sau zgârciurile încastrate ca o tumoare înțepenită în cotletele de miel de la Athens Chop House, cotletele acelea cu gust de oaie bătrână și piureul de cartofi cleios, rânțed, reconstituit, desigur, șiretenie grecească, din cartofii deshidratați existenți ca surplus guvernamental și șterpeliți din vreo magazie! Dar eram un necunoscător al gastronomiei newyorkeze, așa cum ignoram multe altele, și avea să mai treacă destulă vreme până să aflu că cea mai bună hrană pe care-o puteai obține în oraș în schimbul a mai puțin de un dolar erau doi hamburgeri și o felie de plăcintă la White Tower.

Întors în celula mea, înhățam cu frenezie o carte și iarăși mă cufundam în lumea iluziilor, citind până la primele ore ale dimineții. De câteva ori totuși, am fost silit să mă ocup de treaba pe care o consideram cu neplăcere a fi „tema pentru acasă“ – compunerea prezentărilor ce urmau să se tipărească pe supracoperta viitoarelor apariții de la McGraw-Hill. De fapt, îmi aduc aminte că, la începutul începutului, fusesem angajat mai ales pe baza unei mostre de prezentare, scrisă pentru un volum deja publicat, *Istoria clădirii Chrysler*. Proza mea lirică, dar viguroasă, îl impresionase pe Farrell în așa măsură, încât nu numai că a contribuit din plin la întărirea deciziei lui de a-mi încredința slujba, dar l-a și făcut, evident, să creadă că voi putea produce minuni asemănătoare pentru cărțile în curs de apariție. Cred că una dintre marile sale amăgiri în ceea ce mă privește a fost neputința de a-mi repeta performanța, măcar o singură dată; pentru că, fără ca Farrell să-și dea seama și fiindu-mi mie însumi numai pe jumătate

¹ Roman al scriitorului englez Malcolm Lowry.

evident, sindromul McGraw-Hill de disperare și epuizare se instalase deja. Fără să vreau cu adevărat s-o recunosc, începusem să-mi detest slujba, care semăna cu o șaradă. Nu eram făcut pentru a fi redactor, ci *scriitor* – un scriitor cu aceeași flacără în mine și cu aceleași aripi triumfătoare ca ale lui Melville, Flaubert sau Tolstoi, sau Fitzgerald, oameni ce aveau puterea să-mi sfâșie inima și să-mi fure bucățele din ea și care, noapte de noapte, laolaltă sau pe rând, mă îndemneau să dau ascultare incomparabilei chemări de care și ei ascultaseră cândva. Încercările de a scrie prezentări pentru supracoperte îmi provocau un sentiment de înjosire, mai ales că volumele pe care eram chemat să le laud reprezentau nu literatură, ci antipodul ei, comerțul. Iată un fragment dintr-o reclamă pe care n-am reușit s-o desăvârșesc:

Așa cum romantica istorie a hârtiei e o parte centrală a visului american, tot astfel și numele Kimberly-Clark e o parte centrală a istoriei hârtiei. Debutând ca o umilă întreprindere de „un cal putere“ în adormitul orașel Neenah, aflat în Wisconsin, pe malul unui lac, Corporația Kimberly-Clark este astăzi unul dintre adevărații giganți ai industriei mondiale a hârtiei, cu fabrici în 13 state și 8 țări străine. Îngrijindu-se de o mulțime de necesități omenești, multe dintre produsele sale – cel mai celebru dintre toate fiind, desigur, șervețelul pentru nas Kleenex – au devenit atât de cunoscute, încât numele lor au pătruns în limba vorbită...

Petreceam ore întregi aplecat asupra câte unui paragraf de soiul ăsta. Să spun oare „desigur“ sau „indubitabil“? „O mulțime“ de necesități omenești, sau „nenumărate“? „O sumedenie“? „O puzderie?“. În vreme ce-l compuneam, pășeam distrat prin celula mea, improșcând aerul cu vocabule șoptite, fără înțeles, în lupta mea cu ritmurile prozei și reprimându-mi o urgentă dorință de masturbare, care, dintr-un motiv sau altul, era mereu asociată cu această îndeletnicire. În cele din urmă, înnebunit de furie, mă trezeam exclamând „Nu! Nu!“, cu voce tare, adresându-mă pereților din placaj; apoi mă năpusteam asupra mașinii de

scris, la care, cloncănind sălbatic, băteam repede o variantă școlărească, dar cu binecuvântat efect purgativ:

Statisticile Kimberly-Clark sunt zguduitoare:

— Se estimează că, într-o singură lună, dacă toți mucii suflați în șervețelele Kleenex în SUA și Canada ar fi răspândiți pe o suprafață egală cu a stadionului Yale, s-ar obține o adâncime de un picior și jumătate...

— S-a calculat că, dacă numărul de vagine care folosesc Kotex într-o unică perioadă de patru zile în SUA ar fi legate orificiu de orificiu, ar ieși un lanț suficient de lung pentru a uni Boston-ul cu White River Junction, Vermont...

A doua zi Farrell, mereu amabil și tolerant, chibzuia, strâmbându-se, la textele oferite de mine, rozându-și pipa Yello-Bole și, după observația „nu cred că ne gândeam chiar la așa ceva“, rânjea cu înțelegere și-mi cerea să mai încerc o dată. Iar eu, nefiind încă total irecuperabil, poate fiindcă etica prezbiteriană mai avea o urmă de putere asupra mea, mai încercam o dată, cu toată puterea și pasiunea, dar în zadar. După ce nădușeam ore întregi, renunțam și mă întorceam la *Ursul*¹, la *Însemnări din subterană*² ori la *Billy Bud*³, sau deseori mă așineam pur și simplu pe lângă fereastră, zgâindu-mă la grădina fermecată de jos. Acolo, în asfințitul auriu de primăvară newyorkeză, într-o ambianță de cultură și afluență neostentativă, din care știam că nu mă voi putea înfrupta niciodată, debuta o *soirée* la familia Winston Hunnicutt – cu numele ăsta fudul îi botezasem. Blonda Mavis Hunnicutt apărea în grădină, pentru moment singură, înveșmântată cu o bluză și pantaloni strâmți, înflorați; după ce se oprea ca să ridice ochii la cerul de seară, de un albastru opalin, își scutura minunatul păr cu o smucitură ciudată și înrobitoare a capului și se apleca apoi să rupă lalelele din rondul de flori. N-avea cum să știe la ce

¹ Nuvelă de W. Faulkner.

² Nuvelă de F.M. Dostoievski.

³ Roman scurt de H. Melville.

chinuri îl supunea, adoptând această poziție seducătoare, pe cel mai însingurat redactor de carte din New York. Dorința trupească era incredibilă – ceva acaparator, un rât scormonitor al patimii, care se lăsa să lunece pe zidurile soioase ale clădirii, descolăcindu-se deasupra gardului, înaintând cu o iuțeală indecentă în serpentine, până în imediata apropiere a poponețului ei proiectat în sus, unde, printr-o metamorfoză tăcută, înflorește ca o vâlvătaie materializându-se în propriul meu trup, destrăbălat, lacom, și totuși cu o stăpânire de sine gata să explodeze în orice moment. Brațele mele o cuprindeau blând pe Mavis și-mi făceau palmele cupe sub sânii ei plini, revărsați, mustind de nectar. „Tu ești, Winston?“, șoptea ea. „Nu, sunt eu, îi răspundeam eu, amantul ei, hai să ți-o trag pe la spate.“ La care, invariabil, ea replica: „O, dragul meu... bine... mai târziu.“

În fanteziile acestea dementiale, eram împiedicat de la o împreunare imediată pe hamacul Abercombie & Fitch doar de brusca apariție în grădină a lui Thornton Wilder. Sau a lui e. e. cummings. Sau Katherine Ann Porter. Sau John Hersey. Sau Malcolm Cowley. Sau John P. Marquand. La acest punct – revenind pe pământ, cu libidoul dezumflat – mă trezeam iară la fereastra mea, savurând cu jale în inimă festivitățile ce se desfășurau jos. Mi se părea complet normal că soții Winston Hunnicutt, acea pereche vioaie și sociabilă (al căror living, situat la nivelul grădinii, îmi permitea, ca din întâmplare, să arunc o privire geloasă asupra unor rafturi daneze moderne, gemând de cărți), aveau norocul enorm de a locui într-o lume populată de scriitori, poeți, critici și alți oameni de litere; așa se face că în serile acelea, când asfințitul se lăsa încetșor și terasa începea să se umple cu persoane sofisticate, frumos îmbrăcate, care nu mai conteneau să pălăvrăgească, eu distingeam în umbră chipurile tuturor crailor și eroinelor imposibile pe care le visasem vreodată, din momentul când neajutoratul meu spirit fusese încătușat de magia cuvântului tipărit. Încă nu făcusem cunoștință cu nici un autor de carte publicată – cu excepția fostului comunist zdrențaros despre care am vorbit, care într-o zi intrase din greșeală, împiedicându-se, în biroul meu de la McGraw-Hill, trăsnind

a usturoi și a sudoare râncedă pricinuită de aprehensiuni vechi –, așa că în primăvara aceea, petrecerile Hunnicutt-ilor, dese și de foarte lungă durată, dădeau imaginației mele prilejul de a se avânta în cele mai nebunești zboruri ale fanteziei ce afectaseră vreodată creierul vreunui idolatru nebun după iubire. Iată-l pe Wallace Stevens! Pe Robert Lowell! Domnul acela cu mustață privind cam pe furiș din ușă. Oare să fie chiar *Faulkner*? Umbla zvonul că e în New York. Silueta durdulie de femeie, cu părul strâns în coc și cu zâmbetul mereu pe buze – Mary McCarthy, fără îndoială. Tipul mai scund, cu fața roșcovană, șireată și sardonică, nu putea fi decât John Cheever. Odată, la asfințit, un glas ascuțit de femeie strigase: „Irwin!“¹, și când numele urcă încet până la murdarul meu cuib de *voyeur* am simțit că ratez o bătaie de puls. Era prea întuneric, de fapt, ca să-mi dau seama, iar el stătea întors cu spatele, dar putea oare omul care scrisese *Fetele în rochiile lor de vară* să fie bătaușul acela îndesat, lat în spate, flancat de două puștance cu fețele încântate întoarse spre el ca două floarea-soarelui?

Toți oaspeții de seară ai Hunnicutt-ilor, îmi dau seama acum, trebuie să fi lucrat în domeniul publicității, sau pe Wall Street, sau în vreo altă profesie găunoasă, dar pe atunci nimic nu mă putea clinti din amăgirea mea. Într-o noapte totuși, chiar înainte de expulzarea din imperiul McGraw-Hill, mi-a fost dat să trăiesc o violentă răsturnare de emoții, ceea ce m-a făcut să nu-mi mai arunc niciodată ochii în grădină. Și cu ocazia aceea îmi ocupasem locul obișnuit la geam și-mi pironisem ochii pe poponețul bine cunoscut al lui Mavis Hunnicutt, în vreme ce ea făcea micile gesturi prin care-mi devenise atât de dragă, smucindu-și bluza și împingând la loc cu degetul o buclă rebelă în timp ce vorbea cu Carson McCullers și cu o persoană palidă, semeață, cu alură englezească, care clipea ca un miop și era, desigur, Aldous Huxley. Despre ce Dumnezeu vorbeau oare? Sartre? Joyce? Vinuri rare? Vacanțe estivale în sudul Spaniei? *Bhagavad-Gita*²? Nu, era limpede că vorbeau despre mediul înconjurător – despre mediul

¹ Irwin Shaw.

² Fragment dialogat din epopeea indiană *Mahabharata*.

înconjurător de aici –, căci obrazul lui Mavis lăsa să se vadă plăcerea și însuflețirea cu care gesticula, indicând zidurile grădinii acoperite de iederă, gazonul miniaturizat, arteziana bolborositoare, stratul miraculos de lalele, cu strălucitoarele lui culori flamande, plasat chiar aici, printre sumbrele măruntaie urbane. „Ce bine ar fi dacă...” Apoi se roti într-un semicerc rapid, amenințând University Residence Club cu un pumn mic și furios, un scump pumn mâniat, atât de prominent, atât de golit de sânge din pricina agitației, încât mi se părea incredibil că nu-l scutură la numai un țol de nasul meu. M-am simțit scaldat în lumină, ca sub un reflector, și în mâhnirea ce făcea să-mi tresalte pieptul, am fost sigur că-i pot citi pe buze: „Ce bine-ar fi dacă *hidoșenia* aia blestemată n-ar exista aici, cu toți împuțiii ăia care ne spionează!”

Nu le era însă dat chinurilor mele de pe Eleventh Street să se prelungească prea mult. Aș fi putut găsi satisfacție la gândul că-mi pierdusem slujba din pricina episodului *Kon-Tiki*. În realitate însă, steaua începuse să-mi apună la McGraw-Hill odată cu sosirea unui nou redactor-șef, căruia i se spunea în taină Weasel¹, o anagramă aproape perfectă a numelui său adevărat². Nevăstuică fusese adus pentru a da puțină prestanță – foarte necesară – aceluși umil loc. Pe vremea aceea era cunoscut în cercurile editoriale în special datorită legăturii sale cu Thomas Wolfe; devenise editorul lui Wolfe după ce romancierul renunțase la Scribner's și la Maxwell Perkins, iar după moartea scriitorului contribuise la asamblarea într-o oarecare ordine logică și literară a cantității extraordinar de mare a manuscriselor nepublicate. Deși Nevăstuică și cu mine veneam amândoi din Sud – punct comun care, în condițiile vitrege din New York, tinde de cele mai multe ori să cimenteze relațiile dintre sudiști –, ne-am anti-patizat de la prima vedere. Nevăstuică era un bărbat aproape chel, în pragul vârstei de cincizeci de ani, care nu-ți producea nici o impresie. Nu știu exact ce părere avea despre mine – fără îndoială că stilul juvenil-obraznic, nonconformist, al referatelor

¹ Nevăstuică (engl.).

² Aswell.

mele contribuisse întrucâtva la impresia negativă –, dar eu l-am considerat rece, distant, lipsit de umor, cu ego-ul hipertrofiat și atitudinea respingătoare ale unuia care și-a supraapreciat la modul prostesc propriile realizări. La ședințele de lucru ale editurii rostea cu deosebită plăcere locuțiuni de genul: „Wolfe îmi spunea...” sau „După cum mi-a scris Tom, atât de elocvent, cu puțin înainte de a muri...”

Identificarea lui cu Wolfe era atât de completă, încât s-ar fi zis că e alter-ego-ul scriitorului – lucru teribil de dureros pentru mine, dat fiind că, aidoma altor mii de tineri din generația mea, trecusem și eu prin chinurile adorației față de Wolfe și aș fi renunțat la tot ce aveam pentru a petrece o seară amicală, relaxată cu un om ca Nevăstuică, scoțând de la el anecdote noi, proaspete, despre Maestru, izbucnind în exclamații ca „Dumnezeule mare, domnule, asta-i neprețuită!” la vreo minunată poveste despre îndrăgitul uriaș, despre calambururile și escapadele lui și manuscrisul lui de trei tone. Dar Nevăstuică și cu mine n-am izbutit deloc să ne apropiem unul de celălalt. Printre altele, era un om de un convenționalism riguros și se acomodase foarte repede cu modul ordonat, șters și arhiconservator de viață promovată la McGraw-Hill. Eu, dimpotrivă, eram foarte exaltat, în toate accepțiunile acestui cuvânt, fiind silit să adopt o atitudine batjocoritoare nu numai față de însăși ideea de muncă editorială, pe care ochii mei obosiți o vedeau acum limpede ca pe o corvoadă cât se poate de ștearsă, ci și față de stilul, obiceiurile și artificiozitățile lumii afacerilor în sine. Căci McGraw-Hill era, la urma urmei, în ciuda lustrului literar cu care să fălea, un exemplu cât se poate de monstruos al *business*-ului american. Astfel, având la cârmă un rece om de încredere al companiei, ca Nevăstuică, știam că nu va mai dura mult până aveau să înceapă necazurile și că zilele mele acolo erau numărate.

Într-o zi, curând după ce preluase comanda, Nevăstuică mă pofti în biroul său. Avea fața ovală, bine rotunjită de grăsime și ochii micuți, neprietenoși, asemănători cu ai nevăstuicii, cu care mi se părea imposibil să fi câștigat încrederea unei persoane atât de sensibile la nuanțele înfățișării

fizice cum fusese Thomas Wolfe. Îmi indică pe ce scaun să mă așez și, după ce mormăi, fără chef, câteva formule de politețe, trecu direct la subiect, adică la evidenta mea incapacitate, din punctul său de vedere, de a respecta anumite cerințe ale „profilului“ firmei McGraw-Hill. Auzeam pentru întâia oară cuvântul respectiv folosit cu alt sens decât pentru a descrie conturul feței cuiva privit dintr-o latură și, pe măsură ce vorbea Nevăstuică, precizându-și acuzațiile, îmi era tot mai greu să-mi dau seama unde greșisem, convins fiind că bunul Farrell nu mă vorbise de rău, pe mine sau munca mea. Se dovedi însă că erorile mele țineau atât de domeniul vestimentar, cât și, cel puțin parțial, de cel politic.

— Observ că nu porți pălărie, zise Nevăstuică.

— Pălărie? i-am răspuns. Păi, nu.

Întotdeauna avusesem o atitudine ușor indiferentă față de acoperitorile capului, gândindu-mă doar în treacăt că pălăriile au și ele rostul lor. În mod sigur, de când plecasem de la Infanteria Marină, acum doi ani, nu-mi trecuse nici măcar o singură dată prin minte că ar fi obligatoriu să porți o pălărie. Era dreptul meu democratic să iau o hotărâre în această privință și nu mă mai gândisem deloc la acest aspect până acum.

— Toată lumea de la McGraw-Hill poartă pălărie, spuse Nevăstuică.

— Toată lumea? replicai eu.

— Toată lumea, întări el sec.

Și desigur, reflectând la cele auzite, mi-am dat seama că spunea adevărul: toată lumea purta, într-adevăr, pălărie. Dimineata, seara și la ora prânzului, ascensoarele și coridoarele deveneau un ocean de pălării de fetru sau de paie, așezate toate pe scăfârliile tunse scurt, uniform frezate, ale miilor de protejați înregimentați la McGraw-Hill. Lucru adevărat, cel puțin în ceea ce-i privea pe bărbați; pentru femei – majoritatea lor secretare –, părea a fi facultativ. Aserțiunea Nevăstuicii era deci indiscutabil corectă. Ceea ce nu reușisem să observ până atunci și nu remarcasem decât acum era faptul că purtatul pălăriei nu era doar o modă, ci, de fapt, o obligație, fiind o parte la fel de importantă a uniformei McGraw-Hill ca și cămășile Arrow îmbumbate până la ultimul

nasture și costumele de flanel model Weber & Heilbroner purtate de toată populația aceluși turn verde, de la vânzătorii de manuale până la redactorii copleșiți de angoasă de la *Solid Wastes Management*¹. În naivitatea mea nu-mi dădeam seama că violiez mereu legea uniformei, dar chiar acum, când devenisem conștient de situație, mă simțeam cuprins de un amestec de indignare și ilaritate, neștiind ce răspuns pot da solemnei insinuări a Nevăstuicii. M-am pomenit îndată discutându-l pe Nevăstuică pe un ton la fel de posomorât ca al său:

— Aș putea să știu în ce alt mod nu m-am conformat profilului?

— Eu nu-ți pot ordona ce ziare să citești, nici nu doresc s-o fac – spuse el –, dar nu-i stă bine unui angajat de la McGraw-Hill să fie văzut cu un exemplar din *New York Post*.

Făcu o pauză.

— Acest sfat e spre binele dumatăle. Fără îndoială că poți citi orice dorești în timpul dumatăle liber și în particular. Dar nu pare... potrivit ca funcționarii de la McGraw-Hill să citească publicații radicale la birou.

— Atunci ce să citesc?

Îmi făcusem obiceiul ca la prânz să cobor pe Forty-second Street și să cumpăr prima ediție din *Post*, împreună cu un sendviș, consumându-le apoi pe amândouă în birou, în ora de răgaz instituțional. Era singurul ziar pe care-l citeam toată ziua. Pe vremea aceea nu eram un ageamiu în politică, ci mai degrabă un neutru din punct de vedere politic, un *castrato*, și citeam *Post* nu pentru articolele sale literare de fond sau pentru rubrica lui Max Lerner, care mă plectisea, ci pentru stilul lui aerisit de jurnal de oraș mare și pentru îmbietoarele reportaje din *le haut monde*², în special ale lui Leonard Lyons. Totuși, cum i-am răspuns și Nevăstuicii, știam că nu voi renunța la ziarul acela, așa cum nu aveam de gând să mă opresc la prăvălia Wanamaker pentru a mă împodobi cu o pălărie stil „plăcintă cu carne“.

¹ Managementul gunoiului solid (engl.).

² Lumea bună (fr.).

— Mie-mi place *Post*, am continuat, ușor exasperat. Ce credeți c-ar trebui să citesc în locul lui?

— *Herald Tribune* ar fi mai potrivit, spuse el cu accentul târăgănat din Tennessee, atât de straniu lipsit de orice căldură. Sau poate chiar și *News*.

— Dar astea apar dimineața.

— Atunci încercă *World-Telegram*. Sau *Journal-American*. Presa de senzație e de preferat celei radicale.

Până și eu știam că *Post* nu-i câtuși de puțin radical, și eram pe punctul de a o spune, dar mi-am ținut gura. Bietul Nevăstuică! Deși era rece ca un pește, mi-a fost dintr-odată puțin milă de el dându-mi seama că frâul cu care încerca să-mi înfrângă cerbicia nu era fabricat de el, căci ceva din comportarea sa (putea fi vorba, oare, de o ușoară notă de scuză, un om din Sud încercând să comunice cu un altul, de o simpatie întârziată?) îmi spunea că nici el nu poate înghiți, de fapt, restricțiile prostești și sordide. De asemenea, vedeam că, la vârsta sa și la poziția pe care o dobândise, era un adevărat prizonier la McGraw-Hill, irevocabil prins în meschinăriile practicate aici, devotat stilului răutăcios al companiei și unilateralei ei preocupări pentru bani – un bărbat fără nici o șansă de a mai întoarce spatele acestor lucruri –, în timp ce eu, cel puțin, aveam înaintea-mi toată libertatea din lume. Îmi amintesc cum, în chiar momentul când emitea el acea sentință disperată, „Presa de senzație e de preferat celei radicale“, eu murmuram pe sub mustață, exultând aproape, cuvinte de adio: „La revedere, Nevăstuică! Să ne vedem cu bine, McGraw-Hill!“

Și acum deplâng lipsa curajului de a demisiona numai-decât. Am intrat în schimb într-un fel de grevă manifestată prin încetinirea lucrului – mai exact ar fi să spun *încetarea* lucrului. În zilele următoare, deși îmi făceam dimineața apariția la timp și plecam exact când orologiul bătea ora cinci, manuscrisele se îngrămădiseră până la tavan pe masa mea, necitite. În pauza de prânz nu mai răsfoiam *The Post*, ci făceam o plimbare până la un stand de ziare din Times Square și cumpăram un exemplar din *Daily Worker*¹,

¹ Organul de presă al Partidului Comunist.

parcurgându-l sau încercând să-l parcurg fără ostentație – ba chiar cu gravă nonșalanță – la biroul meu, cum făceam întotdeauna, în timp ce mestecam un sendviș cu pastramă și o murătură cușer, savurând fiecare moment în care reușeam să joc, în această fortăreață a puterii albe anglo-saxone, rolul dublu de comunist imaginar și evreu fictiv. Presupun că o cam luasem razna, căci în ultima zi de slujbă m-am înfățișat la birou purtând pe cap vechiul meu „țucal“ verde-ofilit, de pe vremea stagiului la infanteria marină (o beretă de felul celei purtate de John Wayne în *Plajele din Iwo Jima*), arborat drept ornament de ceaprazărie pe lângă costumul de bumbac alb cu dungi albastre: am avut grijă ca Nevăstuica să mă poată vedea în această costumație absurdă, tot așa cum sunt sigur că în aceeași după-amiază am uneltit cum să mă las surprins de el în plin gest de dezertare...

Unul dintre puținele lucruri plăcute ale vieții de la McGraw-Hill fusese priveliștea ce mi se deschidea de la etajul douăzeci – o panoramă maiestuoasă a Manhattan-ului, a monoliților, a minaretelor și turlelor care-mi învigorau fără greș simțurile narcotizate cu toate tresăririle acelea răsuflăte, totuși adevărate, de voie bună și dulce făgăduință care i-au copleșit de când lumea pe tinerii americani provinciali. Rafale sălbătice șuierau pe lângă meterezele cetății McGraw-Hill, și una dintre distracțiile mele favorite fusese să dau drumul unei coli de hârtie de la fereastra biroului și să-i urmăresc extaticul zbor acrobatic ce o purta în viteză peste acoperișuri, făcând-o deseori să dispară abia departe, în canioanele de lângă Times Square, unde se mai înălța încă sau descria volute largi. În ziua aceea, la amiază, avusesem buna inspirație de a cumpăra, pe lângă exemplarul din *Daily Worker*, un tub din plastic pentru suflat baloane de săpun – din cele pe care le folosesc azi toți copiii, dar care atunci erau o raritate – și, întors la birou, lansasem în văzduh cam șase-șapte globuri fragile, frumoase, irizate, mereu anticipând aventura pe care o vor trăi în brațele vântului, cu nerăbdarea lacomă a celui aflat înaintea unei îndelung-refuzate plăceri sexuale. Sferele de săpun, pornite una după alta în abisul plin de smog, erau mai grozave decât aș fi crezut, împlinindu-mi toate dorințele copilărești, adânc îngropate, de a zbura cu balonul

până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Luceau în soarele de după-amiază airdoma sateliților lui Jupiter, mari cât mingile de baschet. Un sinuos curent ascendent le proiecta în sus peste Eighth Avenue; acolo rămaseră suspendate o vreme ce mi se păru interminabilă, smulgându-mi suspine de încântare. Apoi auzii chiote și râsete femeiești și văzui că un cârd de secretare de la McGraw-Hill, atrase de spectacol, se aplecau în afară de la ferestrele încăperilor vecine. Tevatura pe care o stârniră, mai mult ca sigur, atrase atenția Nevăstuicii asupra amuzamentului aerian pus la cale de mine, căci de dedesubt se ridică spre mine vocea lui, în chiar momentul când fetele sloboziră o ultimă urală, iar baloanele zburară frenetic spre răsărit, luând-o prin acel *arroyo*¹ pestriț format de Forty-second Street.

În sinea mea, mi-am zis că Nevăstuică se pricepe să-și stăpânească perfect furia.

— Ești concediat începând de azi, îmi spuse el cu glasul încordat. La ora cinci poți să-ți încasezi ultimul cec.

„Naiba să te ia, Nevăstuică, dai afară un om care o să fie la fel de celebru ca și Thomas Wolfe.“ N-am spus-o tare, sunt sigur, dar cuvintele îmi tremurară cu atâta intensitate pe buze, încât și azi mai am impresia că au fost rostite cu adevărat. Dar cred că n-am zis, de fapt, nimic, l-am privit doar pe omulețul acela scund cum se răsuțește pe călcâie și iese, cu pași înceți, din viața mea. M-a inundat apoi o ciudată senzație de eliberare, o senzație fizică asemănătoare cu cea de confort, ca și cum aș fi scos de pe mine câteva rânduri înăbușitoare de haine prea groase. Sau, pentru a fi și mai exact, ca și cum aș fi rămas prea multă vreme scufundat în adâncuri mlăștinoase și în sfârșit ieșisem la suprafață, inhalând binecuvântate guri de aer proaspăt.

— Ca prin urechile acului ai scăpat, îmi spuse mai târziu Farrell, întărind cu o precizie inconștientă comparația mea. Am cunoscut oameni care s-au înecat în locul ăsta. Și nici măcar nu li s-au mai găsit leșurile.

Ora cinci trecuse de mult. Întârziaseam ca să-mi adun lucrurile, câte aveam, ca să spun la revedere unui redactor

¹ Albie adâncă a unui curs de apă (sp.).

sau doi, cu care izbutisem să leg o camaraderie cât de cât amicală, ca să încasez ultimii 36,50 dolari și, în sfârșit, să-mi iau rămas-bun, gest dovedit a fi extrem de dureros și de trist, de la Farrell, care, printre altele, îmi dezvălui ceva ce aș fi putu bănuși tot timpul, dacă m-ar fi preocupat cu adevărat sau dacă aș fi avut simțul observației mai ascuțit – că e un alcoolic solitar și deznădăjduit. Intră în biroul meu, șontăcăind puțin, tocmai când îmi îndesam în servietă copii la indigo ale referatelor mele mai inteligente. Le scosesem din dosare, simțind un fel de regret afectuos pentru rândurile despre Gundar Firkin și râvnind mai ales la reflecțiile pe marginea lui *Kon-Tiki*, despre care aveam voga credință că vor constitui într-o bună zi o porție interesantă de marginalia literare.

— Nici măcar nu li s-au găsit leșurile, repetă Farrell. Ia și tu o dușcă.

Îmi întinse un pahar și o sticlă cu rachiu de secară Old Overholt, de o jumătate de litru, plină pe jumătate. Aroma grea de cereale se simțea în răsufierea lui Farrell, de fapt mirosea ca o pâine neagră de secară, proaspăt coaptă. Am refuzat dușca, nu pentru că aș fi avut vreo rețineră reală, ci doar pentru că în zilele acelea nu turnam în mine decât bere americană ieftină.

— În orice caz, nu erai tu croit pentru slujba asta, îmi spuse, dând pe gât o înghițitură de Overholt. Locul nu-i potrivit pentru tine.

— Am început să-mi dau și eu seama, am încuviințat.

— În cinci ani ai fi devenit un devotat al firmei. După zece, ai fi ajuns o fosilă. Un rahat fosilizat de treizeci și ceva de ani. Iată în ce te-ar fi transformat McGraw-Hill.

— Mda, într-un fel sunt bucuros că plec, am zis. Cu toate acestea, am să simt lipsa banilor. Deși ar fi o exagerare să spun că reprezentau o avere.

Farrell chicoti și slobozi un râgâit modest. Fața lui semăna atât de bine cu prototipul irlandez, prelungă și cu buza de sus pronunțată, încât părea aproape o glumă; iradia tristețe – ceva indefinit, boțit, epuizat și resemnat, care mă făcea să meditez, ușor întristat, la bețiile lui singuratice de la birou, la sesiunile sale din amurg cu Yeats și Hopkins, la plicticoasa

navetă cu metroul până la Ozone Park. Brusc, am știut că nu-l voi mai vedea niciodată.

— Prin urmare, intenționezi să scrii, zise el, deci vrei să devii scriitor. Frumoasă ambiție, am avut-o și eu. Sper și mă voi ruga ca tu să reușești și să-mi trimiți un exemplar din prima ta carte. Unde te duci ca să începi să scrii?

— Nu știu, am răspuns. Nu știu decât că nu mai pot rămâne în lada de gunoi unde locuiesc acum. Trebuie s-o șterg neapărat de acolo.

— Ah, cum îmi mai doream să scriu, își aminti el, nostalgic. Vreau să spun, să scriu poezie. Eseuri. Un roman bun. Nu un roman mare, ascultă-mă bine – știam că-mi lipsește geniul și ambiția pentru așa ceva –, dar un roman bun, de o anumită eleganță și impecabil ca stil. Un roman la fel de bun ca, să zicem, *Podul de la San Luis Rey*¹ sau *Sosește moartea pentru arhiepiscop*², ceva fără pretenții, dar de o anumită calitate, vecină cu perfecțiunea.

După o pauză, continuă.

— Dar, dracu' știe cum, m-am trezit pe linie moartă. Sunt de vină, cred, anii lungi de muncă editorială, o muncă mai degrabă tehnică. Am fost distras de la țelul meu, ca să mă ocup de ideile și de cuvintele altora, nu de ale mele, ceea ce nu te conduce câtuși de puțin la un efort creator. În ultimă instanță.

Iarăși se opri, privind resturile de culoarea chihlimbarului din pahar.

— Sau, poate, chestia asta m-a tras pe linie moartă, zise cu regret. Pileala. Stropul ăsta de udeală, plin de visuri de o sută de grade tărie. Oricum, n-am devenit scriitor. N-am devenit romancier sau poet; cât despre eseuri, n-am scris decât unul singur în toată viața mea. Știi ce era?

— Nu, ce era?

— Ceva pentru *Saturday Evening Post*. O mică anecdotă pe care le-am trimis-o, despre o vacanță petrecută cu soția mea, în Quebec. Nu merită să-ți povestesc. Dar am primit un onorariu de două sute de dolari și, două sau trei zile, am

¹ De Thornton Wilder.

² De Willa Cather.

fost cel mai fericit scriitor din America. Mda... păru copleșit de o melancolie uriașă și vocea i se pierdu. Am fost tras pe linie moartă, murmură el.

Nu știam în ce fel să reacționez la mâhnirea lui, periculos de apropiată de durere și, continuând să-mi îndes lucrurile în servietă, n-am putut spune decât:

— Oricum, sper să ținem legătura unul cu altul. Știam bine că n-o s-o ținem.

— Sper și eu, răspunse Farrell. Aș vrea să fi ajuns să ne cunoaștem mai bine.

Pironindu-și ochii în pahar, se cufundă într-o liniște prelungită, în așa măsură încât începu să mă enerveze.

— Aș vrea să fi ajuns să ne cunoaștem mai bine, repeta el, încet, în cele din urmă. De multe ori m-am gândit să te invit acasă, în Queens, la cină, dar mereu am amânat. Încă o linie moartă. Știi că-mi amintești foarte mult de fiul meu?

— Nu știam că aveți un fiu, am spus eu, surprins. Îl auzisem pe Farrell făcând odată o aluzie întâmplătoare și criptică la „lipsa de copii“ și din asta trăsese concluzia firească că nu fusese, cum se spune, binecuvântat cu urmași. Curiozitatea mea se oprise acolo. În atmosfera de glacială impersonalitate de la McGraw-Hill, orice interes, oricât de dezinteresat, față de viața particulară a celorlalți era considerat o necuviință, dacă nu de-a dreptul pornografie.

— Credeam că..., am început.

— O, am avut într-adevăr un băiat.

Brusc, vocea-i deveni un țipăt, făcându-mă să tresar la amestecul de mânie și tânguire ce răsuna în ea. Overholt-ul desferecase în el toate furiile celtice cu care-și ținea conclavul zilnic în trista perioadă de după ora cincii după-amiaza. Se ridică în picioare și șontăcăi până la fereastră, privind în lumina amurgului incomprehensibilul miraj al Manhattan-ului incendiat de soarele muribund.

— Am avut într-adevăr un băiat. Edward Christian Farrell. Era cam de vârsta ta, avea douăzeci și doi de ani și dorea să se facă scriitor. Era... era *un prinț* al limbii, fiul meu. Avea un talent care l-ar fi fermecat ușor pe însuși Belzebut, și unele din scrisorile lui – unele din scrisorile acelea lungi, pătrunzătoare, inteligente și amuzante – erau cele mai

izbutite din câte s-au redactat vreodată. O, era un prinț al limbii, băiatul ăla!

Ochii i se umplură de lacrimi. Pentru mine, clipa fu paralizant de stânjenitoare, unul din momentele acelea neplăcute ce apar din când în când în viață, dar cu milostivă raritate. Un om aproape străin vorbește, tânguindu-se, la timpul trecut, despre o persoană iubită, punându-și în încurcătură interlocutorul. Se subînțelege, fără îndoială, că persoana dispărută a murit! Dar stai! Nu-i oare posibil să fi plecat în lumea largă, victimă a amneziei, sau să fi devenit un delinvent, mereu pe fugă? Sau poate lânzezea acum patetic într-un azil pentru lunatici, astfel încât folosirea timpului trecut nu era decât un trist eufemism? Când Farrell reîncepu să vorbească, fără a-mi oferi nici acum vreo indicație despre soarta fiului său, i-am întors spatele, rușinat, și am continuat să-mi fac ordine în lucruri.

— Poate c-aș fi suportat mai ușor dacă n-ar fi fost singurul meu copil. Dar, după nașterea lui Eddie, Mary și cu mine n-am mai putut avea copii.

Brusc se opri.

— Ah, dar nu ții neapărat să afli...

M-am întors înspre el din nou.

— Ba nu, continuați vă rog, i-am spus.

Suferea, din câte se părea, de o acută nevoie de a se destăinui și, fiind un om de treabă, care-mi plăcea, mai mult, unul care, într-un fel, mă identificase cu fiul său, simțeam c-ar fi o mojie din parte-mi să nu-l încurajez să-și descarce sufletul.

— Vă rog să continuați, am repetat.

Farrell își turnă încă o porție zdravănă de secărică. Era deja bine grizat și articula vorbele cam greu, iar fața-i de ființă de interior, pistruiată, arăta tristă și trasă în lumina palidă.

— E absolut adevărat că-ți poți retrăi propriile aspirații prin viața unui copil. Eddie s-a dus să studieze la Columbia și, printre lucrurile care m-au umplut de încântare, a fost și felul cum s-a îndrăgostit de cărți, talentul său pentru cuvinte. La nouăsprezece ani – nouăsprezece, reține – publicase o schiță în *The New Yorker*, iar Whit Burnett îi cumpărase o povestire pentru *Story*. Cred că se număra printre cei mai

tineri colaboratori din istoria revistei. Ochiul lui explica totul, înțelegi, *ochiul*. (Farrell aproape că își vârî arătătorul în ochi.) Se pricepea să privească lumea, mă înțelegi, *vedea* lucruri pe care noiăștialalți nu le băgăm în seamă și le făcea vii și proaspete. Mark Van Doren¹ mi-a scris un bilețel minunat – de fapt, cel mai grozav din lume – ca să-mi spună că Eddie, dintre toți studenții pe care-i avusese, poseda cel mai strașnic talent nativ de scriitor. Mark Van Doren, imaginează-ți! Un adevărat omagiu, n-ai zice?

Mă iscodi cu privirea, căutând parcă o confirmare.

— Un adevărat omagiu, încuviințai eu.

— Și-apoi – apoi în 1943, a intrat în infanteria marină. Spunea că preferă să se înscrie voluntar decât să-l recruteze. Iubea sincer aureola legendară a corpului de infanterie marină, deși era o fire prea sensibilă ca să aibă iluzii despre război. Război!

Scuipă cuvântul dezgustat, ca pe o obscenitate de zile mari, și amuți o clipă, pentru a închide ochii și a da îndurerat din cap. Pe urmă, privind-mă, continuă:

— Războiul l-a dus în Pacific, unde a luat parte la cele mai crâncene lupte. Ar trebui să-i citești scrisorile, scrisori minunate, vesele, pline de elocință, fără urmă de autocompătimire. Nici măcar o singură dată nu s-a îndoit că se va întoarce acasă și va continua să învețe la Columbia până la absolvire, pentru a deveni în cele din urmă scriitor. Și apoi, acum doi ani, pe insula Okinawa, l-a împușcat un francțiror. În cap. Era în iulie și lichidau ultimele urme de rezistență. Probabil c-a fost printre ultimii infanteriști marini decedați în război. Ar fi ajuns caporal. A câștigat Steaua de Bronz. Nu știu de ce a trebuit să se întâmple. *Dumnezeule*, nu știu *de ce* s-a întâmplat! *De ce* oare, *Dumnezeule*!?

Farrell plângea, nu în hohote, ci cu lacrimi sincere, scânteietoare, care-i țâșneau de pe marginea pleoapelor, și m-am îndepărtat de el cu un sentiment atât de puternic de rușine și umilință, încât și acum, după mii de zile, retrăiesc senzația ușor febrilă, ușor grețoasă, care m-a năpădit atunci.

¹ Poet, critic și influent profesor de literatură la Universitatea Columbia, redactor al săptămânalului literar *The Nation*.

Lucru greu de înțeles astăzi, poate, căci scurgerea a treizeci de ani, ca și cinismul și oboseala create de mai multe războaie americane barbare ar putea arunca o lumină de un romantism desuet asupra reacției mele. Rămâne însă faptul că și eu, ca și Eddie Farrell, fusesem în infanteria marină, că arsesem, ca și el, la flacăra dorinței de a deveni scriitor și expediasem acasă, din Pacific, epistole scrise cu sânge din inima mea, conținând același amestec ciudat de pasiune, umor, disperare și dulce speranță pe care numai tinerii obsedați de întâlnirea iminentă cu moartea îl pot trăi și reda. Și mai tare mi se strânge inima când îmi amintesc că am călcat și eu pe insula Okinawa, la numai câteva zile după dispariția lui Eddie (cine știe, mi-am zis eu adesea, dacă nu se scurseseră abia o oră-două de la rănirea lui mortală), fără să trebuiască să înfrunt vreun dușman, ba nici măcar teama sau primejdia, ci, prin milostivenia istoriei, doar un peisaj oriental răscolit, dar pașnic, prin care aveam să cutreier neamenințat și neatins în ultimele – puținele – săptămâmi dinainte de Hiroshima. Amarul adevăr e că în tot acel timp n-am auzit nici măcar o singură împușcătură trasă la mânie, și, deși eram răsfățatul sortii (în ceea ce-mi privește propria piele, cel puțin), n-am putut trece peste sentimentul că fusesem jefuit de un spectacol teribil și măreț. E sigur că nimic nu m-a impresionat atât de puternic, în legătură cu această experiență a mea de viață – sau cu lipsa ei –, ca scurta, dezarmanta poveste a lui Farrell despre fiul său Eddie, care-mi părea jertfit pe pământul Okinawei ca să pot eu trăi și scrie. Văzându-l pe Farrell cum șade și plânge în lumina asfințitului, m-am simțit neînsemnat și redus ca proporții și n-am mai putut rosti nimic.

Farrell se ridică, tamponându-și ochii, și rămase lângă fereastră, cu privirea goală pierdută deasupra fluviului Hudson, împurpurat de soare, unde contururile neclare a două vapoare uriașe se târau cu viteza melcului spre Narrows. În jurul indiferentelor streșini ale clădirii, vântul de primăvară fluiera ca o armată de demoni. Vocea lui Farrell, când vorbi, părea că vine din depărtare, respirând o disperare imposibil de pus în cuvinte:

„Tot ce respectă omul pe pământ
Durează-o clipă sau poate o zi...”

Alegerea Sofiei

Chemarea solului, pasul soldatului
Îi fură gloria, ca și puterea:
Orice flacără se aprinde în noapte,
Inima omului e torța ce-o hrănește...“

Pe urmă se răsuci spre mine, spunându-mi:

— Fiule, *scrie cât te-or ține curelele.*

Și, clătînându-se pe coridor, dispăru pentru vecie din viața mea.

Am mai zăbovit multă vreme acolo, încercând să iscodesc viitorul ce mi se părea acum la fel de cețos și obscur ca și zăările încătușate în smog ce se desfășoară dincolo de luncile din New Jersey. Fiind încă destul de tânăr, puține lucruri mă înspăimântau, dar nu eram atât de necopt încât să nu mă zguduie și pe mine anumite spaime. Manuscrisele comico-ridicole pe care trebuise să le citesc erau, într-un fel, o avertizare, arătându-mi cât de jalnică putea fi ambiția, mai cu seamă în literatură. Toate visele și speranțele mi se concentrau în dorința de a deveni scriitor, dar, dintr-un motiv sau altul, istorisirea lui Farrell îmi pătrunsese atât de adânc în inimă, încât pentru prima oară în viață am simțit uriașul gol purtat înlăuntrul ființei mele. E adevărat, pentru un băiețandru de vârsta mea văzusem și făcusem multe, dar spiritul îmi rămânea la adăpost, neînvățat cu iubirea și aproape cu desăvârșire străin de ideea de moarte. Nu putea bănuși atunci cât de curând le voi cunoaște pe amândouă îndeaproape, așa cum erau întrupate în trupul omenesc și în patimile lui, ce-mi erau, deocamdată, străine, din pricina îngâmfatei și sufocantei mele autodeprimări. Nici nu-mi dădeam seama atunci că drumul meu de descoperire va fi totodată o călătorie într-un loc atât de ciudat ca Brooklyn-ul! Nu știam pe moment decât că voi coborî pentru ultima dată de la etajul douăzeci, în asepticul ascensor verde, jos, pe haoticele străzi ale Manhattan-ului și că, ajuns acolo, îmi voi sărbători mântuirea cu bere canadiană scumpă și cu primul mușchi de vacă la grătar pe care-l gustasem de la sosirea mea la New York.